

Mari Stenlund (toim.)

Vapaa mieli

Uskonnon- ja mielipiteenvapaus
mielenterveyden järkkyyssä

Asiantuntijaosuuskunta Mielekkään julkaisuja

Vapaa mieli

Vapaa mieli

–Uskonnon- ja mielipiteenvapaus
mielenterveyden järkkyyssä

Toim. Mari Stenlund

© 2018 Stenlund, Mari /

Asiantuntijaosuuskunta Mielekäs (Julk.)

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Kannen kuva: Samuel Zeller, unsplash.com

ISBN: 978-952-80-0560-5

Oman tietämättömyytensä tunteminen on parasta tietoa.

Sellaisen tiedon puute on tautia.

Jos vain joku pitää sitä tautina, paranee hän siitä.

Viisas on vapaa tästä taudista.

Hän tietää mitä se on ja on vapaa siitä.

Tao Te King, luku 71

Ihmiset ovat kuin virtoja: vesi on kaikissa samanlaista ja kaikkialla on samaa vettä, mutta jokainen joki on milloin kapea ja nopea, milloin leveä ja hiljainen, milloin puhdas ja kylmä tai samea ja lämpöinen. Niin ovat ihmisetkin. Jokainen ihminen kätkee itseensä kaikkien inhimillisten ominaisuuksien alkiot ja toisinaan tulevat näkyviin toiset, toisinaan taas toiset, joten ihminen usein näyttää muuttuneen, vaikka hän itse asiassa on pysynyt aivan samana.

Leo Tolstoi: Ylösnousemus, luku LIX

Nähdessään kansanjoukot Jeesus nousi vuorelle. Hän istuutui, ja opetuslapset tulivat hänen luokseen. Silloin hän alkoi puhua ja opetti heitä näin:

- - Samoin jokainen, joka sanoo veljelleen: 'Senkin hölmö', on ansainnut Suuren neuvoston tuomion, ja se, joka sanoo: 'Sinä hullu', on ansainnut helvetin tulen.

Matt 5: 1-2, 22b

Sisältö

Mari Stenlund: Oikeuksia, ei vastakkainasettelua	9
frithiof: Minun tarinani	19
Mari Stenlund: Hulluutta vai hurskautta? Todellisuusnäkemysten käsitteellistä erottelua	25
Johdanto	25
Ensimmäinen psykoottisuuden kriteeri: näkemyksen irrationaalisuus	31
Toinen psykoottisuuden kriteeri: heikentynyt hyvinvointi	37
Kolmas psykoottisuuden kriteeri: yhteisö ei jaa näkemystä	43
Arvosidonnaisuuden puolustus	48
Murmeli: Hengellinen elämä ja sen tärkeys mielenterveyden järkkyyssä	55
Mari Stenlund: Kolme eri käsitystä uskonnon- ja mielipiteenvapaudesta	65
Uskonnon- ja mielipiteenvapaus negatiivisena vapautena	69

Uskonnon- ja mielipiteenvapaus autenttisuutena	75
Uskonnon- ja mielipiteenvapaus valmiuksina .	80
Uudempaa maailmaa toivoo Joni: Silmän- reikiä tynnyrissä	87
Mari Stenlund: Uskonnon- ja mielipiteen- vapaus psykiatrisessa hoidossa ja yhteis- kunnassa	97
Haasteellinen ja tärkeä psyykenlääkekeskustelu	98
Kun potilaalla on mielipiteitä	106
Haasteena hullun leima	120
Juridiikkaa vai etiikka?	127
Erityislusten äiti: Kokemukseni ja näkemykseni uskonnon- ja mielipiteenvapaudesta	129
Mari Stenlund: Arvoperustainen post- psykiatria oikeuksia turvaamassa?	135
Kirjallisuus	145

Mari Stenlund

Oikeuksia, ei vastakkainasettelua

”Siis kysehän on siitä, ettei minulla ole mielipiteenvapautta”, selvittää psykiatrinen potilas. Hän on joutunut psykiatriseen hoitoon siksi, että hänen ajatuksiin ja uskomuksiin on pidetty kummallisina. Lisäksi hoitopäätöksen tehneet ihmiset ovat arvioineet, että noihin ajatuksiin ja uskomuksiin perustuva toiminta saattaa uhata häntä itseään tai mahdollisesti myös muita ihmisiä. Hoidossa hänet on pakotettu ottamaan hänen epämukaviksi kokemiaan lääkkeitä, joilla on pyritty lieventämään hänen kummallisia ajatuksiin ja uskomuksiin. Kuulemma sairaalasta on päässyt pois vasta, kun on oppinut esittämään olevansa samaa mieltä psykiatrin kanssa. ”Kannattaa vähintäänkin näytellä sairautentuntoista”, kertoo potilas kokemuksestaan.

Mitä on oikeus uskoa? Milloin tarvitaan apua? Mihin toisessa ihmisessä saadaan vaikuttaa ja millä keinoilla? Miten ihmisen uskonnon- ja mielipiteenvapautta voidaan tukea? Tässä kirjassa tarjotaan välineitä näiden kysymysten pohtimiseen.

Keskustelu psykiatrisen potilaan vapaudesta on toteutunut usein vastakkainasettelun kautta. Yhtäältä on esitetty, että psykiatriassa rajoitetaan potilaan uskonnon- ja mielipiteenvapautta.¹ Osa psykiatristen potilaiden oikeuksiin havahtuneista on innostunut antipsykiatriasta. Thomas Szasz esitti 1970-luvulla, että psykiatria on pohjimmiltaan uskonnollista ja että skitsofrenia on psykiatrisen uskontokunnan pyhä symboli ja mielisairaus myytti.² Ronald Laing pyrki ymmärtämään psykoottisen kokemistavan mielekkyyttä ja puhui yksilön psykiatristen diagnoosien sijaan yhteisön hulluudesta, joka on yksilön ”sairastumisen” taustalla.³ Suomessa Szaszin antipsykiatrisia näkemyksiä on tuonut esiin esimerkiksi Jyri Puhakainen.⁴ Kriittisiä näkemyksiä ovat muotoilleet myös Lauri Rauhala ja Martti Siirala.⁵

Toisaalta voidaan väittää, että psykiatriassa pyritään lisäämään uskonnon- ja mielipiteenvapautta vapauttamalla potilas psykoosin vallan alaisuudesta. Hyvin monet ovat saaneet apua psykiatrian saralla, ja psykiatrisen hoitohenkilökunnan tavoitteena on nimenomaan potilaan auttaminen. Usein ajatellaan, että mielenterveyden järkkyyessä ihmisen uskomukset ja ajatukset vääristyvät, ja hän lakkaa olemasta ”oma itsensä” tai itseään määräävä henkilö.⁶ Psykoottinen ihminen voidaankin määrätä tahdosta riippumattaan hoitoon, jossa hänen harhaluulojansa pyritään

¹Gosden 1997; Szasz 1990.

²Szasz 1979; 1972.

³Laing 1970.

⁴Puhakainen 1999.

⁵Ks. esim. Puhakainen 2000; Rauhala 1992; Siirala 1960a; 1960b.

⁶Näistä näkemyksistä ks. esim. Gutheil 1980; Kaltiala-Heino ym. 2000.

Milloin ihmisen mieli on vapaa? Mikä mielen vapautta rajoittaa? Mitä uskonnon- ja mielipiteenvapaus tarkoittaa tilanteissa, joissa ihminen päätyy psykiatriseen hoitoon poikkeuksellisten uskomustensa ja kokemustensa vuoksi? Miten ihmiseen lyöty hullun leima vaikuttaa siihen, miten hänen elämää ja uskoa koskeviin pohdintoihinsa suhtaudutaan?

"Vapaa mieli: uskonnon- ja mielipiteenvapaus mielenterveyden järkkyyessä" kokoaa ja tiivistää sosiaalieetikko Mari Stenlundin tutkimustyötä. Kirja on toteutunut Stenlundin ja mielenterveyden kokemusasiantuntijoiden yhteistyönä. Stenlundin artikkeleiden kanssa vuorottelevat kokemusasiantuntijoiden kirjoitukset, joissa kirjoittajat kuvaavat omia näkemyksiään ja kokemuksiaan uskonnon- ja mielipiteenvapaudesta.

"Kun haluamme ymmärtää uskonnon- ja mielipiteenvapautta, on käännäyttävä marginaalin puoleen. On kohdattava ihmisyyden koko kirjo, jotta voimme käsittää, mikä ihmisoikeuksissa on kaikkein keskeisintä." (Mari Stenlund)

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi